

Paweł Polak | Kamil Trombik

Metodyka pracy naukowej w filozofii

Wprowadzenie do warsztatu
cyfrowej humanistyki

Metodyka pracy naukowej w filozofii

Wprowadzenie do warsztatu
cyfrowej humanistyki

Paweł Polak | Kamil Trombik

Metodyka pracy naukowej w filozofii

Wprowadzenie do warsztatu
cyfrowej humanistyki

Kraków 2023

Paweł Polak

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

🔗 <https://orcid.org/0000-0003-1078-469X>

✉ pawel.polak@upjp2.edu.pl

Kamil Trombik

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

🔗 <https://orcid.org/0000-0003-0235-9490>

✉ kamil.trombik@upjp2.edu.pl

© Copyright by Paweł Polak, Kamil Trombik, 2023

Recenzenci: ks. dr hab. Jerzy Dadaczyński, prof. UPJPII

dr hab. Mariusz Wojewoda, prof. UŚ

Opracowanie redakcyjne: Justyna Wójcik

Projekt okładki: Agnieszka Gogola

Publikacja dofinansowana z subwencji dla Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II
w Krakowie

ISBN 978-83-8138-814-6 (druk)

ISBN 978-83-8138-815-3 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788381388153>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Spis treści

PRZEDMOWA.....	7
WSTĘP.....	11
ROZDZIAŁ 1. O STUDIOWANIU FILOZOFII.....	13
O specyfice studiowania.....	13
Specyfika studiowania filozofii	20
Materiał filozofii: teksty źródłowe i opracowania	28
Miejsce pracy: biblioteki	32
ROZDZIAŁ 2. O NIEKTÓRYCH POŻYTKACH Z KOMPUTERÓW, CZYLI NARZĘDZIA CYFROWEJ HUMANISTYKI DLA FILOZOFII	43
Formaty plików w praktyce humanisty	45
Praca z edytorem tekstu – wybrane zagadnienia	57
Strategie wyszukiwania informacji (Jak i gdzie szukać publikacji oraz informacji o publikacjach?)	71
Źródła wiedzy w Internecie	76
ROZDZIAŁ 3. O PISANIU PRAC FILOZOFICZNYCH	93
Etyka pracy naukowej i prawa autorskie.....	94
Typy prac filozoficznych	98
Wskazówki dotyczące pisania prac zaliczeniowych	112
Piszemy prace dyplomowe – wskazówki i porady	118
Podstawy redakcji tekstu naukowego.....	125
Procedura antyplagiatowa.....	137
ROZDZIAŁ 4. O SZTUCE TWORZENIA BIBLIOGRAFII I ODNOŚNIKÓW	139
Bibliografie w praktyce badacza.....	139
Sztuka tworzenia bibliografii załącznikowych.....	147
Przypisy	158
Style opisu bibliograficznego w praktyce	167
ROZDZIAŁ 5. O PREZENTOWANIU WŁASNYCH WYNIKÓW	185
Specyfika referatu	185
Zasady tworzenia prezentacji multimedialnych	186
Jak dobrze wygłosić referat podczas konferencji?	194

ROZDZIAŁ 6. O NARZĘDZIACH ORGANIZACJI PRACY NAUKOWEJ (ZOTERO)	195
Jak rozpocząć przygodę z Zotero?.....	196
Zarządzanie metadanymi i zbiorami – własna biblioteka cyfrowa w Zotero	198
Zotero jako narzędzie organizowania pracy naukowej humanisty (<i>workplace</i>)	202
Zotero jako centrum zarządzania cytowań.....	205
Wprowadzanie metadanych do Zotero	219
ROZDZIAŁ 7. O DRODZE DO DOKTORATU	231
Podstawowe informacje o publikowaniu artykułów naukowych	232
Artykuły recenzyjne (recenzje książek) – rola i znaczenie.....	235
Budowanie rozpoznawalności i reputacji w sieci.....	237
Ogólne informacje o rozprawie doktorskiej	240
Ku wielkiemu finałowi – ocena pracy, obrona rozprawy i nadanie stopnia.....	241
BIBLIOGRAFIA PRZEDMIOTOWA	243
ANEKSY	245
Aneks A: Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych z późn. zm.....	245
Aneks B: Typy materiałów (publikacji) i znaczenie pól w Zotero – wybór (na licencji CC BY-SA 4.0).....	247
STRESZCZENIE.....	263
SUMMARY	265

Przedmowa

Według słynnego filozofa XX w. Karla R. Poppera każdy człowiek tworzy sobie własną filozofię, ale większość tych filozofii ma fatalne skutki, gdyż jest bezkrytyczna. Uwaga ta jest cenna dla adeptów filozofii – choć refleksja filozoficzna wydaje się czymś naturalnym dla człowieka, to aby była uprawiana odpowiedzialnie, trzeba nauczyć się pewnych zasad.

Filozofia, jak mówi jej grecka nazwa, jest umiłowaniem mądrości, jest to więc specyficzna „sztuka myślenia”. Określenie „sztuka” wskazuje, że jest ona czymś innym od rzemiosła, bazującego na zestawie przewidywalnych i prostych reguł, których opanowanie gwarantuje zawsze osiągnięcie sukcesu. Filozofii nie można się więc po prostu nauczyć, tak jak uczymy się tabliczki mnożenia albo wiadomości o dziejach Polski. Z pewnością można się natomiast nauczyć tego, jak unikać pewnych błędów i jak je wykrywać, aby ulepszać swoje myślenie. Filozofia uprawiana jako nauka akademicka stawia przed nami dodatkowe wymogi (bardzo często techniczne), które są wynikiem wielowiekowej tradycji udoskonalania myślenia filozoficznego. Jeżeli ich nie znamy i nie potrafimy spełnić, nasza przygoda z filozofią w czasie studiów może być najeżona bolesnymi przeszkodami i niepotrzebnymi frustracjami.

Warto więc poświęcić trochę czasu i wypracować sobie odpowiedni „warsztat”. Choć może się to wydawać mało pociągające (wobec wielkich problemów filozoficznych cóż może wydawać się równie interesujące?!), warto jednak zainwestować nieco wysiłku w przygotowanie fundamentów refleksji filozoficznej. Oczywiście te umiejętności same nie gwarantują nigdy sukcesu w filozofii, gdyż ten zależy od własnej wrażliwości na problemy, przenikliwości i innych talentów. Wiadomo natomiast, że bez dobrych narzędzi i umiejętności posługiwania się nimi można łatwo zmarnować wspaniałe idee i zaprzepaścić swój talent.

Choć niektóre narzędzia, o których będzie mowa, wydają się rewolucyjne i bardzo nowoczesne, to fundamenty, na których bazują, są owocem długiej tradycji filozoficznej. Warto pamiętać, że każda nauka, a filozofia w szczególności, wymaga czasem trudu, wyrzeczeń i pracy nad sobą, odpłaca jednak największą intelektualną przygodą – poszukiwaniem Prawdy i Mądrości. Jeżeli ktoś chciałby powiedzieć wraz z wielkimi myślicielami

przeszłości: *Amicus Plato, sed magis amica veritas*, powinien się do tego odpowiednio przygotować, gdyż nawet wielki talent nie przyniesie wartościowych owoców bez systematycznej pracy. Sądzymy, że każdy, kto wytrwa przy filozofii, w przyszłości z pewnością doceni owoce tego trudu zainwestowanego na początku w naukę metody.

Zapraszam więc do zapoznania się z szeroko rozumianym „warsztatem” filozofa. Celem tej książki jest przybliżenie kluczowych elementów metodyki pracy naukowej w filozofii. Przeznaczona jest ona zatem w pierwszej kolejności dla jej studentów. Nie ogranicza się ona jednak tylko do materiału potrzebnego dla początkujących – ma być swoistym *vademecum*, które ma towarzyszyć nam jako pomoc i wskazówka na dalszych drogach rozwoju naukowego, znalazły się tu zatem również materiały skierowane do doktorantów (rozdział 6. i 7.). Jako podręczne kompendium wiedzy metodologicznej, w którym w jednym miejscu zestawione zostały najważniejsze kwestie, książka może się przydać także na dalszych etapach kariery naukowej, gdy zajdzie potrzeba skonsultowania niektórych rozstrzygnięć metodologicznych. Oczywiście niniejsze opracowanie stanowi zaledwie wstęp do tego zagadnienia, a jego zakres i obecny kształt wynika z wieloletnich doświadczeń związanych z nauczaniem metodyki pracy naukowej. Wielu doktorantów, jak i pracujących naukowo filozofów wykształconych na Wydziale Filozoficznym UPJPII odnajdzie na tych stronach, być może, również część swojej przygody z metodologią. Mamy nadzieję, że w dalszym ciągu uwagi, sugestie i dyskusje prowadzone z uczniami będą pomagały wzbogacić treść tej pracy.

Obecna książka nawiązuje do wydanego dziesięć lat temu podręcznika *Wprowadzenie do pracy naukowej w filozofii: podręcznik do zajęć „Metodyka pracy naukowej i obsługi komputera”* na kierunku filozofia, napisanego wraz z doktorantkami Hanną Michalczyk i Małgorzatą Stawarz (obecnie Dziekan), które od dobrych kilku lat są już doktorami filozofii i, co naturalne, podążają własnymi drogami. Po upływie dekady konieczne stało się uaktualnienie i głębokie przerobienie wielu kwestii. Zdecydowaliśmy więc, że zachowamy jako punkt wyjścia jedynie części napisane przeze mnie, które następnie zasadniczo przepracowałem. Duża część tekstu została napisana na nowo, zmieniła się też znacząco struktura tekstu. Choć w obecnej książce nie ma już fragmentów pisanych przez moje współpracowniczki, to należy odnotować, że wiele ich idei oraz dyskusji wpłynęło też pośrednio na kształt nowego tekstu – wciąż mam w pamięci wiele rozmów i dyskusji nad trudnymi kwestiami, których sporo w zagadnieniach metodologicznych.

Z tego powodu czuję się zobowiązany do szczególnego podziękowania im za ten cenny wkład, za poświęcony niegdyś czas, za inspirujące rozmowy i współpracę, dzięki której mogłem poszerzyć swoje horyzonty. W obecnej wersji nowe partie napisał dr Kamil Trombik (większe części obecnego rozdziału 1. i 7. oraz cały rozdział 5.). Nowe części idą w podobnym kierunku, co ich poprzedniczki z podręcznika online, gdyż naszym zamierzeniem był ewolucyjny, a nie rewolucyjny rozwój podręcznika. Wreszcie razem pracowaliśmy nad finalną wersją tekstu, stąd poszczególne nasze przyczynki można znaleźć również rozproszone w różnych miejscach tekstu.

Chciałbym złożyć również podziękowania o. Łukaszowi Mściśławskiemu OP (Politechnika Wrocławska) oraz członkom prowadzonego przeze mnie seminarium filozoficznego na Wydziale Filozoficznym UPJPII za cenne uwagi na temat rozdziału 6 (o Zotero). Zresztą w wielu innych miejscach studenci, doktoranci, koleżanki i koledzy mogą odnaleźć echa różnych naszych dyskusji i konkretnych problemów metodologicznych, z którymi przyszło się nam mierzyć. Oczywiście wszelkie niedociągnięcia niniejszej publikacji obciążają jedynie autorów. Jednocześnie prosimy o wszelkie informacje zwrotne na temat tego podręcznika – wszak od samego początku jest udoskonalany dzięki owocnej wymianie myśli z wieloma osobami.

W niniejszej książce wstawiłem wiele obrazów ułatwiających zrozumienie sposobu obsługi omawianych programów. Jeśli nie oznaczono inaczej, jestem autorem wszystkich ilustracji ukazujących działanie programów. Powstały one w otwartym, darmowym systemie operacyjnym Linux Ubuntu 20.04 działającym w domyślnej konfiguracji. W innych systemach operacyjnych (MacOS, MS Windows) widok okienek programów może być nieznacznie odmienny, ale co do zasady, niezależnie od platformy, opisywane programy działają analogicznie, nie powinno być więc problemów z przełożeniem podanych tu informacji na inne systemy operacyjne.

Celowo zachęcam w tej książce do korzystania z darmowego, otwartego oprogramowania, ponieważ oferuje ono legalne i wysoce efektywne rozwiązania. Z pewnością z punktu widzenia studentów są to wartości godne promowania. Podejście takie, mam nadzieję, sprowokuje Czytelników do refleksji nad etycznymi aspektami użytkowania oprogramowania – książka ta przecież skierowana jest do filozofów, a komputer jest dziś dla filozofa czymś więcej niż tylko maszyną do pisania. Mariaż filozofii i cyfrowej humanistyki (*digital humanities*) to wszak nie tylko nowe narzędzia, ale i nowe obszary refleksji filozoficznej! Z pewnością fragmenty dotyczące metod i znaczenia humanistyki cyfrowej powinny być bardziej

rozbudowane, ale obecne ograniczenia wydawnicze nie pozwoliły na szersze rozwinięcie niektórych partii. Być może uda się kiedyś powrócić do tej tematyki.

Na zakończenie życzę wytrwałości i płynącej z niej radości z odkrywania piękna filozofii oraz częstych powrotów do refleksji nad tym, jak ją uprawiać.

Paweł Polak

Wstęp

Niniejsza książka ma stosunkowo długą historię. Wywodzi się z pierwotnej wersji podręcznika do zajęć z metodyki pracy naukowej, który tworzony był w eksperymentalnej formie portalu internetowego od lipca 2009 r. Środowisko WIKI, w którym powstawał skrypt, okazało się doskonałym narzędziem do wspólnego pisania i redagowania pracy przez kilku autorów. Technologia ta umożliwiła również wykorzystanie zalet hipertekstu (liczne odnośniki, osadzenie wszystkich materiałów audiowizualnych itp.). Był to jeden z pionierskich w Polsce eksperymentów nad wprowadzaniem innowacyjnych technik cyfrowej humanistyki w filozofii. Niektóre z poczynionych obserwacji znalazły swój wyraz w niniejszej pracy, ale większość czeka na dogłębne przemyślenie i opracowanie.

W związku z prośbami niektórych studentów, przyzwyczajonych do tradycyjnej formy książkowej (którą można czytać np. w podróży), przygotowana została również drukowana wersja, z której wywodzi się niniejsza książka. Choć książka i portal internetowy rozwijane są niezależnie, to najważniejsze kwestie metodologiczne opisane są zarówno w jednej, jak i w drugiej publikacji.

Należy zastrzec, że niniejszy podręcznik nie stanowi żadną miarą wstępu do filozofii. Obecnie brakuje zarówno podręczników do propedeutyki filozofii, jak i do wstępu do filozofii, ale dla zachowania spójnego charakteru tekstu celowo pominęliśmy te wątki. Miejmy nadzieję, że w przyszłości uda się napisać te brakujące podręczniki. W zamierzeniu autorów niniejsza książka ma służyć wprowadzeniu do samodzielnej pracy filozoficznej, przy czym uwzględniamy najnowsze dostępne narzędzia, które rewolucjonizują badania humanistyczne. Techniki komputerowe są tylko narzędziem, ale narzędzie to zmienia znacząco sposoby pracy z tekstem, przez co wpływa także na nowe możliwości interpretacji. Techniki cyfrowe są więc użytecznymi narzędziami, ale nie są to narzędzia obojętne metodologicznie. Wprowadzenie narzędzi cyfrowych do filozofii pozwala na badanie szerokiego kontekstu filozofii, pozwala śledzić dalekie powiązania myśli oraz znacząco usprawnia pracę na tekstach źródłowych. Wpływ nowych technik na filozofię najsilniej widoczny jest w historiografii filozofii, choć trzeba przyznać, że zauważany jest od dawna, a prekursorem na tym polu jest nestor filozofii polskiej prof. Witold Marciszewski (zob. bibliografia). Na

naszych oczach dokonuje się rewolucja, mająca swoje analogie z rewolucją, jaką dla komunikacji naukowej i możliwości analizy tekstów stało się wprowadzenie wynalazku Gutenberga. Wszak wynalazek i rozpowszechnienie druku stało się fundamentem klasycznej humanistyki (dość wspomnieć tu ideę wydania krytycznego, która nie była możliwa bez upowszechnienia się druku). Dziś mówimy zatem o cyfrowej humanistyce. Oczywiście dalecy jesteśmy od redukcji filozofii do humanistyki, ale doskonale wiadomo, jak wiele nowożytna filozofia zawdzięcza humanistyce, zwłaszcza w warstwie metodologicznej. Próbuje zatem nakreślić podstawy metodologii, które bazują na tradycyjnych podstawach przystosowanych i wzbogaczonych o nowe możliwości cyfrowej humanistyki. Innymi słowy, sądzimy, że w metodologii filozofii zachodzi pewna przyspieszona ewolucja (a nie rewolucja!) związana z adaptacją rozwiązań cyfrowej humanistyki.

Niniejsza praca składa się z siedmiu rozdziałów, ujmujących główne wątki współczesnej metodyki pracy naukowej w filozofii. Rozpoczynamy od wprowadzenia do zagadnienia, jak studiować filozofię, jak odróżniać teksty godne zaufania od innych i jak korzystać z bibliotek, które są podstawowym miejscem pracy humanisty. Następnie przyjrzymy się zastosowaniu komputera jako istotnego narzędzia współczesnego filozofa (m.in. edycja tekstu, poszukiwanie materiałów w Internecie). Trzeci rozdział został poświęcony zagadnieniom, które wiążą się z pisanem prac: rozpoczniemy od zagadnień etycznych, następnie przyjrzymy się głównym typom prac filozoficznych, zajmiemy się także specyfiką prac dyplomowych. W czwartej części podręcznika omówimy kwestie związane z tworzeniem bibliografii i przypisów. Kolejny rozdział dotyczy sztuki prezentowania własnych wyników badań – w tej części książki przedstawione zostaną zasady tworzenia prezentacji multimedialnych.

Niektóre części książki, opisujące zaawansowane kwestie metodyki, przeznaczone są dla studentów studiów uzupełniających magisterskich z filozofii oraz doktorantów, gdyż brakuje obecnie specjalnego podręcznika napisanego dla nich. Mamy tu na myśli zwłaszcza dwa ostatnie rozdziały tej książki, tj. *O narzędziach organizacji pracy naukowej* (Zotero) i *O drodze do doktoratu*. W tych partiach podręcznika chcieliśmy przybliżyć kilka istotnych kwestii związanych z zarządzaniem bibliografią i przypisami bibliograficznymi w programie Zotero, a także przyjrzeć się życiu akademickiemu doktoranta od strony praktycznej: mamy tu na myśli zwłaszcza zagadnienia związane z publikowaniem prac naukowych, budowaniem rozpoznawalności w sieci, a także ogólne informacje o rozprawie doktorskiej i ostatnich etapach przewodu doktorskiego.

ROZDZIAŁ 1

O studiowaniu filozofii

Część ta poświęcona została zagadnieniu najważniejszemu dla początkującego filozofa – sposobom organizacji pracy. Wbrew pozorom zadanie to nie jest łatwe i często wymaga więcej wysiłku, niż to się początkowo wydaje. Stanowi ono jednak klucz do sukcesu w każdej dziedzinie nauki. Trzeba więc zrozumieć wymagania stawiane filozofowi akademickiemu i nauczyć się, jak sprostać im w praktyce. Czas poświęcony metodyce będzie owocował w trakcie całej późniejszej pracy.

Na początku przedstawione zostały informacje o rodzajach zajęć i ich specyfice. Pozwolą one początkującym studentom zrozumieć strukturę studiów. Zamieszczone zostały także porady, jak najlepiej korzystać z różnorodnych zajęć.

W tej części znajduje się również wiele ważnych i praktycznych informacji na temat korzystania z bibliotek. Jeżeli poznasz zasady ich funkcjonowania, nie będą się one jawić jako biurokratyczna machina rodem z mrocznych powieści Franza Kafki. Mamy nadzieję, że zawarte tu uwagi pomogą zrozumieć, iż jest to instytucja stworzona po to, by sprawnie pomagać w samodzielnym zdobywaniu wiedzy – trzeba jednak zrozumieć jej specyfikę i poznać jej „język”.

Zapewne niektóre partie materiału będą trudniejsze, na pierwszy rzut oka mogą nawet wydawać się zniechęcające i męczące. Warto mieć jednak na uwadze słowa ukazujące odwieczną prawdę dotyczącą nauczania: „[...] kto przysparza wiedzy – przysparza i cierpień” (Koh 1,18b).

O specyfice studiowania

W trakcie studiów na wyższej uczelni zetknąć się można z różnymi formami zajęć dydaktycznych. Do najbardziej podstawowych należą wykłady oraz ćwiczenia, które są realizowane przeważnie w trakcie każdego semestru nauki. Ponadto program studiów obejmuje inne formy zajęć, takie jak np. wykłady monograficzne, translatoria czy seminaria naukowe.

Wykład

Jedną z najczęściej stosowanych metod nauczania jest wykład, w którego trakcie nauczyciel akademicki przekazuje studentom wiedzę z danego obszaru tematycznego. To najstarsza forma nauczania akademickiego, której istota ukształtowała się wraz z tworzeniem się średniowiecznych uniwersytetów. Aktywność uczestników tej formy zajęć jest najniższa w porównaniu z innymi formami. Zwykle ograniczona jest do możliwości zadawania pytań związanych z treścią wykładu.

Wykłady prowadzone są jednocześnie dla wszystkich studentów danego roku, a celem tej formy zajęć jest wprowadzenie słuchaczy w podstawowe zagadnienia związane z określoną dyscypliną filozoficzną, jak np. logika, ontologia, teoria poznania, antropologia filozoficzna, etyka, filozofia przyrody. Wykład stanowi główne źródło zdobywania wiedzy z określonego przedmiotu i ma równocześnie stanowić zachętę do podjęcia własnych, bardziej pogłębionych studiów. Warto dodać, że wykładowi towarzyszy często konieczność zapoznania się z lekturami obowiązkowymi (zazwyczaj podręcznikami), które stanowią uzupełnienie treści przekazanych podczas zajęć.

Wykład kończy się po jednym lub dwóch semestrach egzaminem, przeprowadzanym w formie ustnej lub pisemnej. W trakcie studiów filozoficznych zazwyczaj preferowana jest forma ustna egzaminów, choć w przypadku niektórych specyficznych przedmiotów – jak np. logika – częściej wybiera się formę pisemną. Zakres tematyczny wykładu, wymagania (np. obowiązkowa obecność), forma egzaminu, sposób oceniania etc. opisane są w sylabusie publikowanym w systemie informatycznym uczelni.

Ćwiczenia

Ćwiczenia stanowią uzupełnienie wykładu – podczas tej formy zajęć studenci mają możliwość przedyskutowania i lepszego zrozumienia różnych zagadnień związanych z danym przedmiotem. Ćwiczenia odbywają się w mniejszym gronie niż wykład. Studenci są podzieleni na kilkunastoosobowe grupy, co stwarza bardziej komfortowe i efektywne warunki do nauki.

Podczas ćwiczeń zazwyczaj analizuje i interpretuje się teksty filozoficzne (wyjątek stanowią m.in. zajęcia z logiki, podczas których rozwiązuje się zadania). Teksty źródłowe stanowią podstawę dyskusji, którą animuje

i moderuje prowadzący zajęcia. Aktywność studentów podczas ćwiczeń obejmuje zwykle nie tylko udział w dyskusjach, ale także przygotowywanie referatów czy prezentacji wprowadzających w problematykę podejmowaną na zajęciach. Obecność podczas ćwiczeń jest obowiązkowa, a zaliczenie tej formy zajęć następuje zwykle przez napisanie pracy końcowej lub zaliczenie kolokwium (sprawdzianu pisemnego). Dodatkowe warunki zaliczenia, wymagania, lista lektur i inne ważne informacje o danych zajęciach można znaleźć w sylabusie publikowanym w systemie informatycznym.

Wykłady monograficzne

Wykłady monograficzne należą do zajęć fakultatywnych (opcjonalnych), tzn. wybieranych przez studenta, zgodnie z indywidualnymi zainteresowaniami. Tematyka tego rodzaju zajęć jest zawężona w stosunku do wykładów obowiązkowych, przewidzianych w programie studiów. Wykłady monograficzne są skupione na konkretnym zagadnieniu lub grupie powiązanych problemów w obrębie danej dyscypliny filozoficznej. Innymi słowy, celem wykładu monograficznego jest zapoznanie studentów ze ściśle wyodrębnionymi, szczegółowymi zagadnieniami, które mieszczą się w obszarze jednej lub kilku podstawowych dyscyplin filozoficznych. Bardzo często wykład monograficzny jest unikalną okazją do zapoznania się z najnowszymi wynikami badań w dziedzinie, które niekiedy nie zostały jeszcze opublikowane. To sprawia, że wykłady monograficzne są cenną częścią programu zajęć, warto też pamiętać, aby wybierać je rozważnie. Tej formie zajęć nie towarzyszą ćwiczenia.

Przykładowe tytuły wykładów monograficznych realizowanych w trakcie studiów filozoficznych na Wydziale Filozoficznym UPJPII w Krakowie w roku akademickim 2020/2021:

- ♦ Naturalizm–antynaturalizm. Dzieje sporu i obecny stan debaty;
- ♦ Antropologia Karola Wojtyły;
- ♦ Interdyscyplinarne podejście do nauki i wiary w kręgu M. Hellera i J. Życińskiego;
- ♦ Człowiek jako istota dramatyczna;
- ♦ Filozofia polska XX wieku – wybrane zagadnienia.

Zakres tematyczny wykładu, wymagania (np. obowiązkowa obecność), forma egzaminu, sposób oceniania etc. opisane są w sylabusie publikowanym w systemie informatycznym uczelni.

Bibliografia przedmiotowa

Poniżej znajduje się spis literatury, która może być pomocna w pracy własnej. Warto zapamiętać, że własne studia nigdy nie powinny zakończyć się na podstawowym podręczniku. Dlatego zawsze zwracamy uwagę na bibliografię i sięgamy do pozycji tam wymienionych.

O PISANIU PRAC, NIE TYLKO DYPLOMOWYCH (WYBÓR)

1. U. Eco, *Jak napisać pracę dyplomową. Poradnik dla humanistów*, tłum. G. Jurkowlaniec, Wydawnictwo UW, Warszawa 2007.
2. P. Siuda, P. Wasylczyk, *Publikacje naukowe. Praktyczny poradnik dla studentów, doktorantów i nie tylko*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
3. B. Stępień, *Zasady pisania tekstów naukowych. Prace doktorskie i artykuły*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.
4. K. Wojcik, *Piszę akademicką pracę promocyjną – licencjacką, magisterską, doktorską*, wyd. 7 zm. i rozsz., Placet, Warszawa 2005.
5. R. Zenderowski, *Praca magisterska. Jak pisać i obronić? Wskazówki metodologiczne*, wyd. 3, CeDeWu, Warszawa 2007.

O FILOZOFII, JEJ STUDIOWANIU I UPRAWIANIU

1. J. Baggini, P. Fosl, *Przybornik filozofa. Kompendium metod i pojęć filozoficznych*, tłum. D. Chabrajska, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2010.
2. J.M. Bocheński, *Współczesne metody myślenia*, [tłum. i oprac. S. Judycki], [dowolne wydanie].
3. D.C. Dennett, *Dźwignie wyobraźni i inne narzędzia do myślenia*, tłum. Ł. Kurek, Kraków 2015.
4. N. Fearn, *Zenon i żółw. Jak myślą filozofowie*, tłum. M. Pawlikowska, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2007.
5. M. Heller, *Filozofia i wszechświat. Wybór pism*, Universitas, Kraków 2008.
6. M. Heller, *Jak być uczonym*, wybór i oprac. M. Szczerbińska-Polak, Znak, Kraków 2009.
7. M. Heller, *Jak uprawiać filozofię przyrody?*, [w:] M. Heller, *Nauka i wyobraźnia*, Znak, Kraków 1996, s. 145–150.
8. J.J. Jadacki, *Jak studiować filozofię*, wyd. 2 zm. i uzupeł., Wydział Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1996.
9. K. Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii. Dwanaście odczytów radiowych*, tłum. A. Wołkowicz, Siedmioróg, Wrocław 2000.

10. M. Karas, *Warsztat historyka filozofii*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2021, <https://doi.org/10.12797/9788381384933>.
11. W. Marciszewski, *Metody analizy tekstu naukowego*, wyd. 2, PWN, Warszawa 1981.
12. W. Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, [t. 1–3], wyd. 22, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009 [lub inne wydanie].
13. K. Twardowski, *O jasnym i niejasnym stylu filozoficznym*, [w:] K. Twardowski, *Wybrane pisma filozoficzne*, PWN, Warszawa 1965, s. 346–348.

NAUKI POMOCNICZE HUMANISTYKI (WYBRANE POZYCJE)

1. R. Loth, *Podstawowe pojęcia i problemy tekstologii i edytorstwa naukowego*, Fundacja Akademia Humanistyczna i Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN, Warszawa 2006.
2. A. Matysek, J. Tomaszczyk, *Cyfrowy warsztat humanisty*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020.
3. T. Winek, *Nauki pomocnicze literaturoznawstwa*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2007.
4. E. Wolańska *et al.*, *Jak pisać i redagować. Poradnik redaktora. Wzory tekstów użytkowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
5. A. Wolański, *Edycja tekstów. Praktyczny poradnik*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

LITERATURA DOTYCZĄCA ZASAD TWORZENIA PREZENTACJI

1. T. Kautz, *Zasady tworzenia prezentacji multimedialnych*, Instytut Nauk Społecznych, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2006, <http://www.kul.pl/files/154/Karczewska/TI/zasady_prezentacja.pdf>.
2. E. Kulczycki, *Jak występować na konferencji*, Warsztat Badacza, <https://ekulczycki.pl/teoria_komunikacji/jak-wystepowac-na-konferencji/>.
3. A. Wachowska, *Prezentacje multimedialne a prawo autorskie*, <<https://www.rp.pl/internet-i-prawo-autorskie/art8039361-prezentacje-multimedialne-a-prawo-autorskie>>.

Streszczenie

Celem książki jest przybliżenie kluczowych elementów metodyki pracy naukowej w filozofii – z uwzględnieniem najnowszych technik i narzędzi cyfrowych, które w ostatnich latach zrewolucjonizowały badania humanistyczne. Podręcznik przeznaczony jest więc w pierwszej kolejności dla studentów filozofii oraz doktorantów, poszukujących przydatnych i praktycznych wskazówek związanych z rozwojem warsztatu naukowego.

Niniejsza praca składa się z siedmiu rozdziałów, ujmujących główne wątki współczesnej metodyki pracy naukowej w filozofii. Autorzy rozpoczynają od wprowadzenia do zagadnienia i odpowiadają na pytania: jak studiować filozofię? jak znajdować teksty godne zaufania? jak korzystać z bibliotek, które są podstawowym miejscem pracy humanisty? Następnie przyglądają się zastosowaniu komputera jako istotnego narzędzia współczesnego filozofa (mogącego służyć m.in. do edycji tekstu czy poszukiwania materiałów naukowych w Internecie). Trzeci rozdział został poświęcony zagadnieniom, które wiążą się z pisanem prac: od kwestii etycznych przez główne typy rozpraw filozoficznych do specyfiki prac dyplomowych. Czwarty rozdział to omówienie problemów związanych z tworzeniem bibliografii i przypisów. Kolejny rozdział dotyczy sztuki prezentowania własnych wyników badań – w tej części książki zostały przedstawione przydatne informacje związane z przygotowaniem referatów i zasady dotyczące tworzenia prezentacji multimedialnych.

W dwóch ostatnich rozdziałach autorzy przybliżają kilka istotnych kwestii związanych z działalnością doktorantów. Na początku omawiają zarządzanie danymi bibliograficznymi i bibliografią oraz tworzenie odnośników w programie Zotero. Ostatni rozdział to syntetyczne przedstawienie najważniejszych elementów działalności akademickiej doktorantów: publikowania prac naukowych, budowania rozpoznawalności w Internecie, informacji o rozprawie doktorskiej i etapach przewodu/postępowania doktorskiego.

Słowa kluczowe: metodyka pracy naukowej, technologia informacyjna, humanistyka cyfrowa, warsztat naukowy

SUMMARY

Methodologies of Digital Humanities in Philosophy. An Introduction

The aim of the book is to present the key aspects of research methods in philosophy. Therefore, it is intended primarily for students of philosophy and doctoral students. The authors' intention is to offer an introduction to independent philosophical work adopting the resources offered by digital humanities, a field which has recently revolutionized the humanities. Digital technologies have significantly changed the ways of working with texts. The introduction of digital tools into philosophy makes it possible to study its broader context and track distant connections between ideas, and significantly facilitates work on source material.

The book consists of seven chapters covering the main issues of modern methodology in philosophy. We begin by introducing how to study philosophy, how to find trustworthy texts, and how to benefit from using a library, which is the basic workplace for the humanist. Then we turn to the computer as an important tool of the contemporary philosopher, and discuss topics such as text editing, and the use of search engines for locating Internet resources. The third chapter is devoted to matters related to philosophical writing. We start with ethical issues, and then look at the main types of philosophical works. We also deal with the characteristics of the dissertation as a genre. In the fourth part of the book, we discuss the formatting of lists of references and footnotes. The next chapter deals with the art of presenting one's own research results – in this part of the book we outline the best practices in designing lectures and multimedia presentations.

In the last two chapters, which are mainly intended for PhD students. Firstly we address selected issues important for the management of bibliographic data and references in Zotero. Next we discuss the academic activities of a doctoral student, such as publishing academic articles, establishing one's online academic reputation, important information about the doctoral dissertation, and the stages of the doctoral dissertation assesment process.

Keywords: research methodology, information technology, digital humanities, research skills

Celem książki jest przybliżenie kluczowych zagadnień metodyki pracy naukowej w filozofii, wykorzystując metody i techniki cyfrowej humanistyki, które w ostatnich latach zrewolucjonizowały metodologię nauk humanistycznych. Autorzy zwracają uwagę na szeroki zakres możliwości, jakie w pracy filozofa wprowadziła komputeryzacja – zwłaszcza w kontekście poszukiwania materiałów źródłowych i informacji bibliograficznych, redagowania oraz formatowania tekstów czy prezentowania wyników własnych badań. Podręcznik jest więc przeznaczony w pierwszej kolejności dla studentów filozofii oraz doktorantów, poszukujących przydatnych oraz praktycznych wskazówek związanych z rozwojem warsztatu naukowego i prowadzeniem własnych badań.

Paweł Polak – dr hab., prof. Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, filozof, metodolog i historyk nauki. Redaktor naczelny czasopisma „Zagadnienia Filozoficzne w Nauce” (indeksowanego w międzynarodowych bazach, m.in. Scopus oraz Web of Science), wiceprzewodniczący Komisji Filozofii Nauk PAU, członek-ekspert Komisji Historii Nauki i Techniki PAN. Publikował m.in. na łamach „Theology and Science”, „Studia Historiae Scientiarum”, „Studies in Logic, Grammar and Rhetoric” oraz „Foundations of Computing and Decision Sciences”.

Kamil Trombik – dr, pracownik Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie i wykładowca Akademii Ignatianum, członek Komisji Filozofii Nauk Polskiej Akademii Umiejętności. Autor i współautor książek oraz artykułów z zakresu historii filozofii polskiej, relacji nauka – religia, antropologii filozoficznej i etyki nowych technologii.

<https://akademicka.pl>